

**AGENCIJA ZA ODGOJ I OBRAZOVANJE
EDUCATION AND TEACHER TRAINING AGENCY**

MR. SC. MARIJANA MARINOVIĆ

**KAKO OBLIKOVATI ISHODE UČENJA
POČEVŠI OD KRAJA**

RADNI MATERIJAL ZA UČITELJE/NASTAVNIKE POVIJESTI

RIJEKA, SIJEČANJ 2013.

UVOD

Uvođenjem novog Nastavnog plana i programa za osnovne škole 2006. godine i Nacionalnog okvirnog kurikuluma 2010. godine dolazi do konceptualne promjene programiranja nastavnog rada. Ta promjena odnosi se na usmjerenost poučavanja na učenika i obrazovna postignuća, odnosno ishode učenja. Sadržaji sada dolaze u drugi plan. Na prvome mjestu su sada ciljevi i ishodi učenja usmjereni na stjecanje kompetencija učenika, prema kojima se određuju sadržaji nastavnog rada. Pripremajući ishode učenja učitelj/nastavnik traži odgovor na tri pitanja:

1. Što je cilj nastavnog sata koji pripremamo?
2. Kako ćemo znati da smo usmjerili nastavu upravo prema željenom cilju?
3. Koji sadržaji, materijali i metode su najbolji da se postigne željeni cilj?

Nisu važni samo odgovori na ta tri pitanja, već i redoslijed kojim na njih odgovaramo. Na prvo pitanje moramo odgovoriti prije nego što odgovorimo na druga dva.

Odgovor na drugo pitanje bili bi jasno definirani ishodi učenja. Činjenica je da su prijašnji nastavni programi govorili uglavnom o sadržajima koje učitelj/nastavnik treba obraditi na satu, a učenici ih moraju usvojiti, dok su ciljevi navedeni sumarno u uvodnom dijelu programa. Sadržaji programa pretvaraju se u tekst udžbenika. Udžbenik je uvijek samo jedna metodička varijanta programa. Unatoč tome učitelji/nastavnici uzimaju odabrani udžbenik kao nastavni program iako je on samo nastavno sredstvo, pa na taj način nastavni ciljevi istaknuti u uvodnom djelu programa zapravo "nestaju". Prelaskom na kurikulum i ishode učenja koji dovode do kompetencija taj nedostatak se uklanja.

Mr. sc. Marijana Marinović
Viša savjetnica za nastavu povijesti
u Agenciji za odgoj i obrazovanje,
Podružnica Rijeka

PREDGOVOR

Vjerujem da ste zainteresirani za djelotvorno poučavanje u kojemu se nastavna aktivnost osmišljava tako da učenik usvoji i svlada određena znanja, razumijevanje, sposobnosti i stajališta kakva su autori programa i kurikulumu odredili i do kojih vi sami želite doći kroz određene ishode učenja.

Prije nego što započnete s pripremom nastavnog sata, tematskog ili godišnjeg izvedbenog programa, važno je da možete jasno pomoću kojih ishoda učenja ćete ostvariti određene ciljeve. Ovaj radni materijal će vam upravo pokazati kako se opisuju ishodi učenja, u čemu je temeljna razlika između cilja i ishoda učenja, te kako su oni povezani. Dakle, ovo nije radni materijal koji govori o filozofiji odgoja i obrazovanja, niti se bavi pitanjima koji su ciljevi poželjni i dobri u pojedinom nastavnom predmetu, već se on bavi oblikovanjem efikasno opisanih ishoda učenja koje ste sami izabrali.

Ovaj radni materijal dakle ima svrhu osposobiti učitelje/nastavnike da:

1. usporede i suprotstave ishode učenja odgojno-obrazovnim ciljevima;
2. oblikuju ishode učenja koji sadrže tri komponente – uvjete, učeničke aktivnosti i kriterij mjerenja;
3. oblikuju ishode učenja uz pomoć aktivnih glagola koji opisuju vidljivu ili čujnu radnju i potpuno su jasni učeniku;
4. oblikuju ishode učenja na temelju revidirane Bloomove taksonomije.

ŠTO SU ISHODI UČENJA I ZAŠTO IH UVODIMO

Ishodi učenja su jasni iskazi o tome što se od učenika očekuje da zna, razumije i/ili da je sposoban pokazati i učiniti nakon završenog procesa učenja.

Ishodi učenja sastavni su dio kurikulumu usmjerenog na kompetencije učenika.

Temeljno obilježje kurikularnog pristupa je *usmjerenost na rezultate i aktivnost učenika*, za razliku od nastavnog programa koji je popis sadržaja učenja, a metodika nastave je usmjerena na aktivnost učitelja/nastavnika.

Dakle, suvremena nastava s pitanja što i kako radi nastavnik, prelazi na pitanje *kako uči i što radi učenik*.

ŠTO ZNAČI POČETI OD KRAJA

Tradicionalno planiranje i programiranje odgojno-obrazovnog rada u razredu rješavaju problem obrade sadržaja, raspoloživog vremena i načina učiteljeva/nastavnikova rada.

Kurikularni pristup učenju i poučavanju počinje s utvrđivanjem cilja i ishoda učenja. Zatim slijedi izbor sadržaja i materijala, te metoda učenja i poučavanja – možemo reći da planiranje i programiranje rada "počinje od kraja".

ODGOJNO-OBRAZOVNI CILJEVI

Prije nego što pristupimo pripremi ishoda učenja za nastavni sat, izboru metoda učenja i poučavanja, nastavnih materijala, pomagala i sredstava, važno je čisto i jasno znati koji su nam *ciljevi*.

Odgojno-obrazovni ciljevi su za razliku od ishoda učenja iskazi koji u širim okvirima opisuju kakvu će korist učenik imati od učenja i često se ne mogu neposredno mjeriti.

Primjer odgojno-obrazovnog cilja:

Učenici će analizirati uzroke i posljedice građanskih revolucija krajem 18. i u prvoj polovici 19. stoljeća.

Objašnjenje:

Za razliku od ishoda učenja ovaj cilj nije neposredno mjerljiv; široko je definiran i sadrži elemente koji upućuju na oblikovanje konkretnih ishoda učenja kroz veći broj nastavnih sati.

Dakle, odgojno-obrazovni ciljevi su širi pojam od ishoda učenja.

OBRAZOVNI STANDARDI ILI KATEGORIJE ZNANJA U NASTAVI POVIJESTI

Obrazovni standardi su kategorije znanja koje bi učenici trebali usvojiti.

Kategorije su u uskoj vezi s pojedinim područjima ispitivanja.

U nastavi povijesti postoje dvije kategorije znanja i sposobnosti:

1. Temeljna povijesna znanja

1.1. poznavanje najvažnijih činjenica, datuma i povijesnih osoba

1.2. poznavanje temeljnih povijesnih pojmova i procesa

2. Sposobnost povijesnog razmišljanja

2.1. vještina kronološkog razmišljanja

2.2. vještina razumijevanja povijesne naracije

2.3. vještina analize povijesnih događaja i interpretacija

2.4. vještina povijesnog istraživanja

2.5. vještina analize vrijednosnih povijesnih tema i zauzimanje stavova

Obrazovni standardi opisuju funkcionalno grupirane ishode učenja u nastavi povijesti.

PODRUČJA ISPITIVANJA

U *dosadašnjoj* nastavi povijesti imamo pet povijesnih razdoblja koja su ujedno i područja ispitivanja pojedinih kategorija:

1. prapovijest,
2. stari vijek,
3. srednji vijek,
4. novi vijek i
5. dvadeseto stoljeće.

U *novom kurikulumu* za srednje škole imamo šest povijesnih razdoblja odnosno područja ispitivanja:

1. od lovca i sakupljača do stanovnika grada,
2. uspon i pad staroga svijeta,
3. srednjovjekovne civilizacije,
4. temelji modernog svijeta,
5. doba građanskih revolucija i
6. dvadeseto stoljeće.

TRI KOMPONENTE ISHODA UČENJA

Potpuno definiran ishod učenja ima tri komponente:

1. tzv. *aktivni glagol* koji na vidljiv ili čujan način opisuje ono što će učenik moći učiniti po završetku učenja, a prije toga to nije mogao;
2. *uvjete* pod kojima će učenik demonstrirati ili pokazati svoje novo znanje ili vještinu;
3. *minimalni kriterij prolaznosti*.

Primjeri ishoda učenja:

Učenik će biti sposoban

1. *načiniti* lentu vremena, *koristeći tekst u udžbeniku*, koja prikazuje *najmanje tri* važna politička događaja u američkom ratu za neovisnost.
2. *objasniti* kako je Montesquieovo djelo "Duh zakona" utjecalo na podjelu vlasti u američkom Ustavu iz 1787. godine *služeći se priloženim tekstom*.
3. *nabrojati* najmanje *tri bitne razlike* između "Deklaracije o pravima žena" i "Deklaracije o pravima čovjeka i građanina" u francuskoj revoluciji.

Objašnjenje:

Često nećete vidjeti sve tri komponente u očekivanom ishodu jer su one imanentno iskazane. U drugom primjeru nedostaje izrijekom navedeni kriterij, a u trećem primjeru nedostaje izrijekom iskazan uvjet. Ali ako znamo da odgovor mora navesti tri elementa i ništa više ni manje od toga, te da učenik mora analizirati dva dokumenta koji su ispred njega, i ti kriteriji su zapravo navedeni.

KOJA JE SVRHA ISHODA UČENJA

Ishodi učenja pouzdano vode nastavnika i učenika prema cilju.

Pomažu učeniku da se usredotoči i uspostavi prioritete.

Omogućuju vrednovanje postignutih rezultata.

Ishodi učenja pokazuju učenicima što se vrednuje i koji je minimum prolaznosti.

Omogućuje analizu kognitivne razine na kojoj je učenje ostvareno.

Pomažu učiteljima/nastavnicima da se bolje usredotoče i organiziraju.

Predstavljaju model po kojemu učenici mogu sami definirati vlastite ciljeve i ishode učenja, što je važan preduvjet za cjeloživotno učenje.

ODNOS IZMEĐU TRI KOMPONENTE PREDMETNOG KURIKULUMA

Tri komponente: 1. kategorije i područja ispitivanja iskazani kroz ciljeve i ishode učenja
2. izvori znanja i metode učenja i poučavanja
3. ispitivanje (usmeno, pismeno)

moraju biti međusobno usklađene.

Pogledom na gornje tri komponente postavljamo tri pitanja:

1. Jesu li kategorije i područja ispitivanja, te ciljevi i ishodi učenja usklađeni s onim što mjerimo?
2. Jesu li odgojno-obrazovni ciljevi i ishodi učenja usklađeni s onim što se radi u razredu?
3. Je li ono što mjerimo usklađeno s onim što se radi u razredu?

Zaključak:

Tri komponente kurikuluma moraju biti međusobno usklađene davanjem pozitivnog odgovora na svako od tri postavljena pitanja jer jedino na taj način možemo doći do cilja.

REVIDIRANA BLOOMOVA

TAKSONOMIJA

Kognitivno područje (znanje i sposobnosti)

Psihomotoričko područje (aktivnosti)

Afektivno područje (vrijednosti i stavovi)

Ishode učenja svrstavamo u tri navedena područja. Ovaj radni materijal stavlja težište na kognitivno područje koje uključuje u sebi šest razina kognitivnih procesa na temelju četiri vrste znanja. Oni zajedno čine tzv. taksonomsku tablicu.

TAKSONOMSKA TABLICA

Šest razina kognitivnih procesa						
Dimenzija i njezine kategorije	1. <u>Zapamti</u>	2. <u>Objasni</u>	3. <u>Primijeni</u>	4. <u>Analiziraj</u>	5. <u>Vrednuj</u>	6. <u>Stvaraj</u>
A. činjenično						
B. konceptualno						
C. proceduralno						
D. meta-kognitivno						

ŠEST RAZINA KOGNITIVNIH PROCESA

Kognitivno područje poznaje 6 razina kognitivnih procesa koji se izražaju tzv. aktivnim glagolima. To su glagoli čija je radnja vidljiva ili čujna pa prema tome i mjerljiva – za razliku od tzv. nemjerljivih glagola. Kategorije (razine) su sljedeće:

- 1. ZAPAMTI**
- 2. OBJASNI**
- 3. PRIMIJENI**
- 4. ANALIZIRAJ**
- 5. VREDNUJ**
- 6. STVARAJ**

Na sljedećim stranicama dajemo po nekoliko aktivnih glagola za svaku razinu.

ZAPAMTI (1. RAZINA)

(povlačenje podataka iz memorije)

Prepozna
Ponovi
Izdvoji
Prisjeti se
Načini popis
Definiraj
Imenuj
Poredaj
Poveži
Izreci definiciju

OBJASNI (2. RAZINA)
(razumijevanje onoga što je naučeno)

Objasni svojim riječima

Interpretiraj

Identificiraj

Klasificiraj

Izvijesti

Pokaži

Preoblikuj

Razlikuj

Sažmi

Usporedi

PRIMIJENI (3. RAZINA)
(upotreba koncepata za rješavanje problema)

Demonstriraj
Ilustriraj
Interpretiraj
Izračunaj
Pokaži
Poveži
Predvidi
Izvedi
Prikupi
Prilagodi
Primijeni zakon
Načini skicu, grafikon i sl.
Dramatiziraj
Intervjuiraj

ANALIZIRAJ (4. RAZINA) **(rašćlanjivanje na sastavne dijelove)**

Analiziraj
Identificiraj motive, uzroke i sl.
Izdvoji
Kategoriziraj
Komentiraj
Nacrtaj umnu mapu
Napravi dijagram
Raščlani
Razluči
Poredaj
Usporedi
Suprotstavi
Napravi mapu, graf i sl.
Ustanovi sličnost/razliku
Skiciraj
Poredaj po važnosti

VREDNUJ (5. RAZINA)
(ocjena vrijednosti nečega/nekoga prema unutrašnjim ili vanjskim kriterijima)

Argumentiraj svoje mišljenje

Izaberi opciju

Kritički prosudi

Obrani stav

Ocijeni

Opravdaj

Podrži argumentima

Predvidi moguće posljedice

Preispitaj činjenice ili stav

Rangiraj

Procijeni sam sebe i svoj rad ili stav

STVARAJ (6. RAZINA) **(kreiranje nečeg novog)**

Načini

Klasificiraj (na novi način)

Konstruiraj

Napiši scenarij, esej, izvještaj i sl.

Planiraj

Postavi hipotezu

Preuredi

Razvij

Skladaj

Napiši pjesmu

Uredi školski list i sl.

Vodi raspravu i sl.

Zaključ

Dizajniraj

Organiziraj

NEMJERLJIVI GLAGOLI

("nevidljivi" glagoli koje ne smijemo upotrebljavati)

Znati
Razumjeti
Voljeti
Željati
Upoznati
Smatrati
Usvojiti
Shvatiti
Spoznati
Zapamtiti
Steći znanja
Naučiti
Cijeniti
Osvijestiti
Ovladati

ČETIRI KATEGORIJE ZNANJA

A. činjenično znanje

B. konceptualno znanje

C. proceduralno znanje

D. metakognitivno znanje

Svih šest razina kognitivnih procesa mogu se ostvarivati u jednoj od četiri kategorije znanja.

A. ČINJENIČNO ZNANJE U NASTAVI POVIJESTI

- a. poznavanje najvažnijih činjenica, datuma i povijesnih osoba
- b. temeljni povijesni pojmovi

B. KONCEPTUALNO ZNANJE U NASTAVI POVIJESTI

Uključuje pet tzv. tehničkih koncepata:

- a. kronologija i prostor
- b. uzročno-posljedični odnosi
- c. kontinuitet i promjena
- d. uporaba povijesnih izvora
- e. empatijsko razumijevanje

**C. PROCEDURALNO ZNANJE U NASTAVI
POVIJESTI
(sposobnost povijesnog istraživanja)**

Podrazumijeva poznavanje:

- a. metoda prikupljanja podataka
- b. metoda sređivanja i obrade podataka
- c. interpretaciju podataka
- d. metode pisanja rada.

**D. METAKOGNITIVNO ZNANJE U NASTAVI
POVIJESTI
(znanje kako učiti)**

- a. poznavanje općih metoda koje se mogu upotrijebiti za različite zadatke
- b. poznavanje uvjeta pod kojima se te metode mogu upotrebljavati
- c. poznavanje dosega unutar kojeg je određena metoda učinkovita
- d. poznavanje samoga sebe odnosno svojih mogućnosti.